

ZASTAVIL SE ČAS

ROZHOVOR S TAMAROU MOYZES, MINH THANG PHAM, DUC MINH VU A THI ANH TUYET NGUYEN

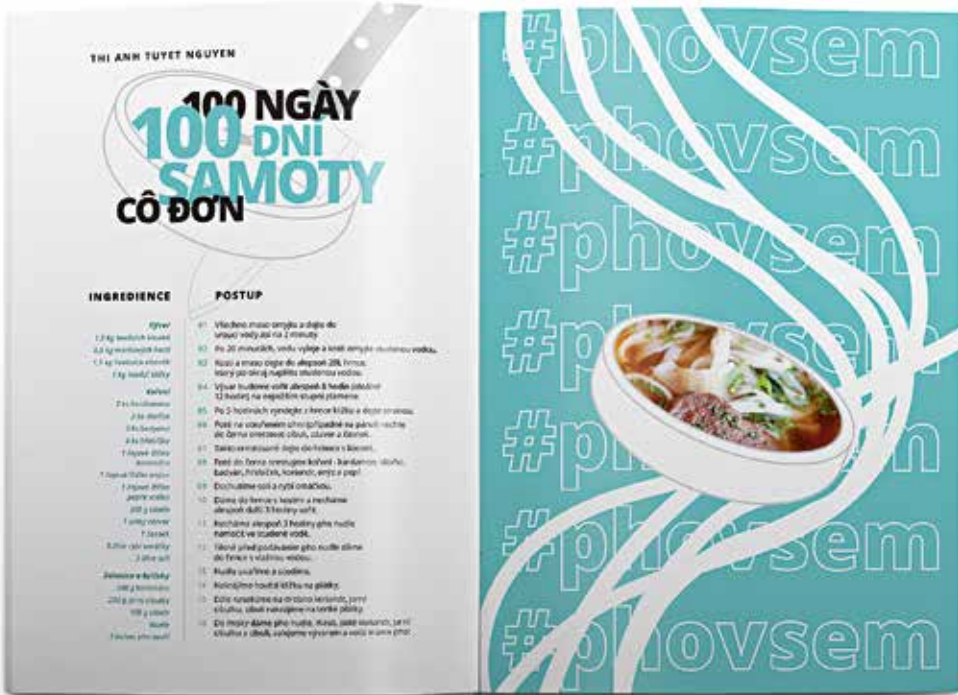
Karina Kottová

KARINA KOTTOVÁ
Galerie Artist LAB se profiluje jako prostor pro umělecky a sociálně angažované postoje a snaží se vyzdvihnout potlačované hlasy, například umělkyň a umělců, kteří jsou v zemích svého původu pronásledováni. Tamaro, podle jakých dalších klíčů sestavuješ dramaturgii prostoru?

TAMARA MOYZES
Artivist LAB jsem založila 28. 10. 2018 při příležitosti stoletého výročí vzniku Československa. Byla to součást mého doktorského studia na AVU v Praze, v rámci kterého mapuju jazyk a hranice aktivistického umění. Tuto uměleckou formu nazývám „artivism“, z čehož také vychází název galerie. Zaštiťuje pro mě kreativní aktivismus, umělecký aktivismus, kreativní odpor, kulturu odporu, zapojené umění, participativní umění, sociálně angažované umění, umění založené na komunitě, experimentální komunity, umění dialogu, umění intervence, umění spolupráce, kontextuální umění a sociální praktiky. Z toho je jasné, že artivismus vyžaduje mezioborovou komunikaci. Naše galerie programově vytváří prostor pro dialog lidí z různých oblastí na téma menšin, společenského či globálního dění od osobního až k veřejnému. Každá umělkyně nebo umělec s sebou přináší svůj kulturní mikrokosmos, kterým nás vpuští k jinému, neznámému.

KK
Jak v rámci směřování Artist LABu vnímáš aktuální projekt *Zastavil se čas*, který vznikl kolektivně ve spolupráci několika česko-vietnamských umělkyň a umělců, studentů a aktivistek?

TM
Myslím, že propojení tohoto projektu a dlouhodobého směřování Artist LABu nejlépe ilustruje citát od umělkyně Taniy Bruguery z jejího Úvodu k užitečnému umění (2011)¹, který vnímám jako určitý kód k výběru výstav: „Už je to dávno, co jsme prohlásili francouzskou revoluci za ztělesnění demokratizace umění. Nemusíme usilovat o přístup do Louvru nebo do zámků, musíme vstupovat do lidských domovů, lidských životů, tam je totiž užitečné umění!“ Samozřejmě neberu ten výrok úplně doslovně,

Vu Duc Minh a Long Phi Trieu, *Zastavil se čas*, vizuál projektu, ve spolupráci, (technická podpora) Martin Kadlečík, 2020.

nevyučuji vystavování aktivistického umění v etablovaných muzeích. Ale považují za důležité, že umění má tento užitečný rozměr, že něčím hybe, ať už jsou to hranice vlastní komunity, nebo zdi velkého muzea.

KK
Projekt *Zastavil se čas* je jakousi sociální sochou, částečně probíhá online a částečně ve veřejném prostoru – v době karantény způsobené pandemií viru COVID-19 skrze recepty na polévku Pho spojuje vietnamskou komunitu a určitou manifestaci jejího rodinného dědictví s potřebnými na druhé straně – ať už jsou to „jen“ ti, kterým v izolaci chybí sdílení a komunikace, nebo ti, kteří se skutečně ocitli v hmotné nouzi. Můžete přiblížit, jak projekt prakticky funguje a v jakou změnu doufá?

MINH THANG PHAM
Je to jednoduché – vaříme Pho těm, kteří to nyní potřebují. Zaměřili jsme se na lidi bez domova, protože ti se teď ocitli mimo zájem veřejnosti. Má to společenský akcent, altruistickou myšlenku, aktivistickou motivaci. To ale bohužel nezmění současnou sociální situaci. Já osobně v projektu vidím hlavní přínos pro nás. Naučíme-li se uchopit tak mocné nástroje, jako je umění, jídlo nebo vlastní kulturní dědictví, může mít naše politická angažovanost širší dosah.

DUC MINH VU
Polévku Pho vaříme buď podle vlast-

ních rodinných receptů, nebo také podle vybraných receptů, které nám lidi pošlou pod hashtagem #phovsem. Vnímáme, že pro mnohé se v důsledku pandemie zpomalil čas, což může mít pozitivní i negativní dopady. Pro zdravotníky a další skupiny se naopak čas spíše zrychlil. Je mi jasné, že polévky situaci nevyřeší, ale doufám, že alespoň na určitý okamžik přinesou možnost zpomalení či zastavení k zahrnutí hladu a načerpání sil lidem, kteří to potřebují.

TM
Kurátorský koncept projektu vznikl už osm měsíců před prepuknutím pandemie. Hlavním záměrem bylo mapovat prostřednictvím receptů na polévku Pho hranice reality dvou vietnamských generací žijících v české diaspoře. Druhá generace Vietnamců žijících v ČR přejímá kulturu země svých rodičů zprostředkovaně skrze vzpomínky a příběhy. Vietnam se ale od doby jejich odchodu změnil, čas nezůstal stát. Aktuální situace tomu dala ještě další rozměr – v době pandemie jako by se čas skutečně zastavil, alespoň pro některé. Zastavil se také konzumní způsob života, což pro zranitelné skupiny, jako jsou bezdomovci, znamenalo přijít o poslední možnost sehnat si jídlo, které by za normálních okolností vyhodily restaurace. Pokusili jsme se tedy projekt nasměřovat tam, kde může být nejužitečnější. Kromě bezdomovců vaříme také pro lékaře a zdravotní sestry, kteří stojí v prvních liniích a bojují za naše životy.

KK
Polévky Pho s vámi připravovala a doručovala také umělkyně Magdalena Kwiatkowska společně se ženami spojenými s organizací Jako doma a Kuchařky bez domova, se kterými Magdalena kontinuálně spolupracuje na sociálně angažovaných projektech. Jak v tomto případě fungovala oboustranná pomoc?

TM
Bez Magdaleny, která nám pomáhá spolu s Balu a Monikou Kouckou, by se naše Pho nikdy nedostalo do správných rukou!

KK
Vietnamská menšina v ČR se v nastalé situaci zachovala nanejvýš solidárně a přispěla k tlumení dopadů krize, ať už šitím roušek, nebo občerstvením zdarma pro pracovníky ve zdravotnictví. Máte dojem, že aktuální krize může přispět k docenění přítomnosti této komunity v naší bohužel převážně homogenní společnosti?

THI ANH TUYET NGUYEN
Ano, o vietnamské komunitě se v souvislosti se současnou krizí hodně psalo v médiích a určitě to zlepšuje obraz Vietnamců u současné většinové společnosti.

MTP
Obraz selepší. Ale představa homogenního národa bude ještě dlouho převládat. Dokážete si představit, že by teď lidi volili prezidenta vietnamského původu? V Americe to trvalo hodně dlouho a kulturní války zde stále přetrvávají.

DMV
Přijde mi důležité také zmínit, že se nejednalo jen o vietnamskou menšinu, která se zachovala solidárně. Mohli bychom stejně tak vyzdvihnout i romskou komunitu a mnoho dalších skupin včetně Čechů. Myslím, že je v lidské povaze v dobách krize intenzivněji cítit potřebu určité komunity. A v době, kdy panuje izolace, jsme možná právě skrze šití roušek a další solidární počiny byli pohromadě.

TM
Výsledek záleží na nás. Naše paměť je bohužel krátká, obzvlášť v ekonomicky nestabilních dobách házíme celou vinu na menšiny, což se potom stává součástí propagandy populistických a neoliberalních politiků. Co se týče aktuální situace, Asie má s krizovým řešením epidemií všeobecně větší zkušenost, lidé jsou tam také více zvyklí nosit roušky a možná i díky tomu Vietnamci v Česku reagovali na vzniklou situaci tak rychle a efektivně. Ve Vietnamu je také solidarita zakořeněná v rodinných zvycích, nenajdete tam bezdomovce, protože když je jeden člen rodiny finančně slabý, nemocný nebo starý, zby-

tek rodiny se o něj postará. K docenění přítomnosti vietnamské komunity u nás může přispět právě také umělecká scéna. Musíme si uvědomit, jak je vzácné, že máme první generaci česko-vietnamských studentů AVU, kteří tu studují volně umění. Považuji za důležité poukázat na kulturní vklad, který přináší tato generace do současného českého umění.

KK
Jídlo je v mnohém ideálním prostředníkem pro hlubší zkoumání rodinných a komunitních vazeb, nemožnosti sdílení, témat, jako je chybění a přebytek. Náš vztah k jídlu často vyjevuje mnohem hlubší souvislosti na psychologické, společenské, ekonomické i politické úrovni. Umělci a aktivisté provozují dumpster diving, otázka našeho vztahu k půdě, zemědělství a plodinám se v poslední době odráží ve výstavních projektech i dílech řady umělkyň a umělců. Kde má v kontextu podobných iniciativ místo váš projekt, jak vnímáte jeho roli v uměleckém a sociálním prostředí?

TATN
Náš projekt se zabývá jídlem v souvislosti s vietnamskou minoritou, která do ČR imigrovala za vidinou lepšího života. Pho v našem projektu představuje stereotyp a tradici zároveň – je to tradiční jídlo, které je neodmyslitelně spojováno s Vietnamem a Vietnamci. Každá vietnamská rodina v Čechách ho vaří trochu jinak, zatímco ve Vietnamu si tuto polévku doma moc lidí nevaří. Můžeme sledovat, jak se recepty na polévku a s tím i tradice a kultura mění v souvislosti se změnou prostředí.

DMV
Je také zajímavé sledovat, jak se pokrm změnil skrze Čechy, kteří si vytvořili vlastní počestěné verze. Projekt tak nemá jen aktivistický rozměr, ale také mapuje lokálně specifické téma.

TM
V tomto projektu se mění materiál na umělecké dílo a zároveň na ingredience potřebné k existenci. Jídlo je základ přežití. Kultura se mění na filantropii. Každý recept obsahuje kulturní kódy, národní hrdost, dokonce v nich můžeme vyzorovat generační rozdíly.

KK
Protože kulturní organizace jsou v době karantény zavřené, projekt se aktuálně nemůže překloupat do výstavní prezentace. Bylo by to vůbec žádoucí? A pokud ne, jak vnímáte výstupy projektu v kontextu uměleckého provozu?

Jak přistupujete k jeho dokumentaci a prezentaci širšímu publiku?

TM
Projekt má několik rovin. Shánění receptů probíhá online, rozvoj je v terénu. Poslední vrstvou projektu bude publikace, taková „generační kniha“ receptů, kterou jsme plánovali od začátku. Původně jsme připravovali i fyzickou výstavu a akce v galerii. Umělkyně a umělci a jejich mámy měli vařit přímo v Kampusu Hybernská, kde Artist LAB sídlí, a jednotlivé recepty měly postupně být napsány na stěny galerie. Některé ingredience, jako například koriandr, jsme chtěli v galerii pěstovat. Projekt měl aktivovat návštěvníky galerie k vaření, sdílení a komunitním diskusím u společných obědů. Místo toho jsme se ze dne na den ocitli v situaci, kdy jsme všichni zavřeni doma, ulice jsou vyprázdněné, řada z nás čelí existenčním problémům. Všichni si děláme starosti a ptáme se, jak velké společenské a ekonomické změny budou následovat. V této atmosféře nabral projekt ještě další rozměr. Na rozdíl od tradičnějších výstav bylo celkem lehké ho adaptovat na aktuální situaci, k čemuž určitě také pomohlo, že se jedná o kolektivní, nehierarchické dílo.

MTP
Náš projekt je pro lidi – pro ty, kteří rádi vaří, pro ty, kteří nemají domov, pro ty, kteří o umění nic neví. Galerie nemusí nutně být jeho těžištěm.

Sociální média:
<https://www.facebook.com/phovsem/>
https://youtu.be/IV20f0Ka_o0
#phovsem

1 <https://www.taniabruguera.com/cms/528-0-Introduction+on+Useful+Art.htm> [17.4.2020].

Balu, Monika Koucká a Magdalena Kwiatkowska, #phovsem, 2020.